

ผู้สูงอายุกับการทำพินัยกรรม

ผู้สูงอายุกับการทำพินัยกรรม (1)

ตามกฎหมายเมื่อผู้ใดเสียชีวิตลง มรดกของผู้นั้นย่อมจะตกเป็นของทายาท เช่น บิดา มารดา บุตร สามีหรือภรรยา เป็นต้น ตามสัดส่วนที่กฎหมายกำหนด แต่หากก่อนที่บุคคลนั้นจะเสียชีวิตเขาอาจทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้ใดก็ได้ โดยบุคคลที่ถูกระบุให้เป็นผู้รับมรดกอาจไม่ใช่ทายาทเสมอไป

การทำพินัยกรรม หมายถึง การแสดงความประสงค์ที่จะให้ทรัพย์สินของเราตกเป็นของบุคคลบางคนเมื่อเราตายไปแล้ว มิใช่การยกทรัพย์สินให้แก่ผู้อื่นในขณะที่เจ้าของทรัพย์สินยังมีชีวิตอยู่ การทำพินัยกรรมต้องทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

1. พินัยกรรมมีลักษณะอย่างไร

พินัยกรรม คือ การแสดงเจตนาที่กำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตน หรือในเรื่องต่างๆ ที่จะเป็ผลใช้บังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย พินัยกรรมเป็นการแสดงเจตนาที่ประสงค์ให้มืผลเมื่อตนเองตายไปแล้วซึ่งจะยกทรัพย์สินให้แก่ใครก็ได้ หรือให้ผู้ใดเข้ามาจัดการทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดของตนก็ได้ แต่จะทำให้พินัยกรรมนั้นมีผลบังคับไปถึงทรัพย์สินของผู้อื่นที่มีชีของตนนั้นยอมทำไม่ได้

กล่าวอีกนัยหนึ่ง พินัยกรรมก็คือ กิจการต่างๆของผู้ทำพินัยกรรมเพื่อที่จะเกิดผลบังคับตามกฎหมายในเมื่อผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตาย โดยทำแบบใดแบบหนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือที่เรียกด้วยย่อว่า ป.พ.พ. มาตรา 1646 - 1648) เช่น นายแดงทำพินัยกรรมว่าเมื่อตนเองตายจะขอยกที่ดินของนายขาว ซึ่งเป็นพี่ชายตนให้แก่นางเหลือง ซึ่งเป็นการยกทรัพย์สินของผู้อื่นให้แก่นางเหลือง กรณีเช่นนี้ทำไม่ได้เพราะไม่ใช่ทรัพย์สินของตน เอกสารที่มีข้อความเป็พินัยกรรมแม้ไม่มีคำว่าเป็พินัยกรรม ก็ถือว่าเป็นพินัยกรรมมีผลให้ได้ แต่ถ้ามีคำว่าพินัยกรรมแต่ไม่มีข้อความว่าพินัยกรรมให้มีผลบังคับเมื่อตายไปแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นพินัยกรรม เช่น สมชายเขียนหนังสือไว้ว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปขอทำพินัยกรรมยกเงินสดให้แก่นายเจริญ 5,000 บาท ดังนี้ถือว่าไม่ใช่พินัยกรรมเพราะไม่ประสงค์จะให้นายเจริญได้รับเงินเมื่อหลังจากที่นายสมชายตายไปแล้ว

ลักษณะสำคัญของพินัยกรรมคือ เอกสารนั้นต้องมีข้อความกำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของผู้ตายว่าให้ตกเป็นของใคร หรือให้จัดการอย่างไรเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายไปแล้ว หากมีข้อความดังกล่าวก็เป็นพินัยกรรมโดยไม่ต้องมีข้อความระบุว่าเป็พินัยกรรมแต่อย่างใด การทำพินัยกรรมอาจไม่ใช่เรื่องการยกทรัพย์สินให้ผู้ใดก็ได้ แต่อาจเป็เรื่องอื่นๆ ที่ให้มีผลตามกฎหมายก็ได้ เช่น การทำพินัยกรรมว่าเมื่อตนเองตายไปแล้วขอยกปอดให้แก่โรงพยาบาลราชวิถีหรือ ให้จัดงานศพของตนโดยการเผาภายใน 3 วัน ดังนี้ก็เป็นพินัยกรรมเช่นกัน

2. ใครที่ไม่มีสิทธิทำพินัยกรรมบ้าง

ผู้ทำพินัยกรรมได้ต้องมีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ จึงมีสิทธิตามกฎหมายในการทำพินัยกรรม หากอายุต่ำกว่า 15 ปีทำพินัยกรรม ถือว่า พินัยกรรมนั้นใช้ไม่ได้ (พินัยกรรมนั้นไม่มีผล) หรือตามกฎหมายเรียกว่าเป็โมฆะ นอกจากนั้นบุคคลใดที่ศาลได้มีคำสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถแล้ว ก็ไม่สามารถทำพินัยกรรมได้เช่นกัน หากฝ่าฝืนทำพินัยกรรมขึ้นมาผลก็คือ พินัยกรรมนั้นใช้ไม่ได้หรือตามกฎหมายเรียกว่าเป็โมฆะเช่นกัน

3. พินัยกรรมมีกี่แบบ

การทำพินัยกรรมนั้นต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้นไม่ถือว่าเป็นพินัยกรรม พินัยกรรมมีอยู่ 5 แบบด้วยกัน ได้แก่

1. พินัยกรรมแบบธรรมดา (ป.พ.พ. มาตรา 1656)
2. พินัยกรรมเขียนเองทั้งฉบับ (ป.พ.พ. มาตรา 1657)
3. พินัยกรรมทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง (ป.พ.พ. มาตรา 1658)
4. พินัยกรรมทำเป็นเอกสารลับ (ป.พ.พ. มาตรา 1660)
5. พินัยกรรมทำด้วยวาจา (ป.พ.พ. มาตรา 1663)

อนึ่ง พินัยกรรมทั้ง 5 แบบดังกล่าว มี 3 แบบ ที่ผู้ทำจะต้องไปติดต่อกับทางอำเภอหรือเขต คือ แบบที่ 3, 4 และ 5 ส่วนแบบที่ 1 และแบบที่ 2 ผู้ทำสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องติดต่อกับทางอำเภอหรือเขตแต่อย่างใด

พินัยกรรมแต่ละแบบมีลักษณะแตกต่างกัน ผู้ทำพินัยกรรมสามารถเลือกทำแบบใดก็ได้ ที่สำคัญคือข้อความในพินัยกรรมต้องมีสาระเป็นเรื่องกำหนดการเพื่อตายเอาไว้

ผู้สูงอายุกับการทำพินัยกรรม (2)

ผู้สูงอายุที่ประสงค์จะทำพินัยกรรมสามารถเลือกทำพินัยกรรมแบบใดแบบหนึ่งในจำนวนทั้งหมด 5 แบบ หลักเกณฑ์การทำพินัยกรรมในแต่ละแบบมีรายละเอียดดังนี้

1. พินัยกรรมแบบธรรมดา

การทำพินัยกรรมแบบธรรมดาคือว่าเป็นพินัยกรรมแบบที่นิยมใช้กันมากที่สุด บางรายจะว่าจ้างทนายความเป็นผู้จัดทำหรือร่างข้อความในพินัยกรรมให้ตามความประสงค์ของผู้ทำหลักเกณฑ์การทำพินัยกรรมแบบธรรมดา

1. ต้องทำเป็นหนังสือโดยจะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ (เขียนหรือพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศก็ได้)
2. ต้องลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำเพื่อพิสูจน์ความสามารถของผู้ทำ
3. ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน จะลงลายมือชื่อหรือพิมพ์นิ้วมือก็ได้ แต่จะใช้ตราประทับแทนการลงชื่อหรือเครื่องหมายแคงไต*ไม่ได้ และพยานที่จะลงลายมือชื่อในพินัยกรรมจะพิมพ์ลายนิ้วมือหรือใช้ตราประทับ หรือลงแคงไต หรือลงเครื่องหมายอย่างอื่นแทนการลงชื่อไม่ได้ จะต้องลงลายมือชื่ออย่างเดียว
4. การขาด ลบ ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ซึ่งพินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ในขณะที่ขาด ลบ ตก เต็ม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น ได้ลงวัน เดือน ปี และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์นิ้วมือต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน และพยานอย่างน้อยสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมในขณะนั้น (ต้องเป็นพินัยกรรมแล้ว)

2. พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

หลักเกณฑ์การทำพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

1. ต้องทำเป็นเอกสารที่เป็นหนังสือ โดยจะใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศก็ได้
2. ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยลายมือของตนเองทั้งฉบับ จะพิมพ์ไม่ได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่เขียนหนังสือไม่ได้ย่อมไม่สามารถจะทำพินัยกรรมแบบนี้ได้ พินัยกรรมแบบนี้จะมีพยานหรือไม่ก็ได้เพราะกฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ พินัยกรรมแบบนี้จึงมีความสะดวกตรงที่ไม่จำเป็นต้องมีพยานรู้เห็นในการทำพินัยกรรม
3. ต้องลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำ
4. ต้องลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือหรือเครื่องหมายอื่นไม่ได้

5. หากมีการแก้ไข ขุด ลบ ตก เติมพินัยกรรมผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำด้วยมือของตนเองจะให้ผู้อื่นทำไม่ได้ และจะต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ ณ จุดที่แก้ไข ขุดลบ ตก เติมด้วย หากมีการแก้ไข ขุดลบ ตก เติมพินัยกรรม แต่ไม่มีการลงลายมือชื่อกำกับถือว่าไม่ได้มีการแก้ไข ขุดลบ ตกเติมในจุดนั้นๆ

อนึ่งพินัยกรรมแบบธรรมดา กับ พินัยกรรมแบบเขียนเอง ทั้งฉบับมีส่วนคล้ายกันมาก มีข้อแตกต่างบางประการ คือ พินัยกรรมแบบธรรมดาผู้ทำพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเขียนเอง หรือพิมพ์เอง และจะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ ที่สำคัญพินัยกรรมแบบธรรมดาต้องมีพยานอย่างน้อยสองคนด้วย และหากบุคคลอื่นเป็นผู้เขียนหรือพิมพ์ควรลงลายมือชื่อผู้เขียน และพยานด้วยโดยระบุชื่อผู้เขียน ผู้พิมพ์และพยาน ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ พินัยกรรมแบบธรรมดาผู้ทำพินัยกรรมสามารถพิมพ์ลายนิ้วมือแทนการลงลายมือชื่อได้แต่ต้องมีพยานลงลายมือชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมือไว้สองคน

3. พินัยกรรมทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง

การทำพินัยกรรมเป็นเอกสารฝ่ายเมือง ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องขอให้นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขต ณ อำเภอหรือเขตใดก็ได้ ดำเนินการให้ตามความประสงค์ ขั้นตอนการทำพินัยกรรมทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง เป็นดังนี้

1. ผู้ทำพินัยกรรม แจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมของตนแก่นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน
2. นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตจะจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบแล้วนั้นลงไว้ และอ่านข้อความนั้น ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง
3. เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานรับทราบชัดเจนว่า ข้อความที่นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตจดนั้น ถูกต้องตรงกันกับที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้แล้วให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน
4. ข้อความที่นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตจดไว้ นั้น ให้นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตลงลายมือชื่อ และลงวัน เดือน ปี จดลงไว้ด้วยตนเองเป็นสำคัญว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ข้างต้น แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นหลักฐาน

การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง ไม่จำเป็นต้องทำในที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ/ ที่ทำการเขตเสมอไป ถ้าผู้ทำร้องขอจะทำนอกที่ทำการดังกล่าวก็ได้

4. พินัยกรรมทำแบบเอกสารลับ

ขั้นตอนการทำพินัยกรรมแบบเอกสารลับเป็นดังนี้ ผู้ที่ประสงค์จะทำพินัยกรรมเป็นเอกสารลับ ให้ผู้นั้นแสดงความจำนงตามแบบของเจ้าพนักงานยื่นต่อกรมการอำเภอ (นายอำเภอ) ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอแล้วปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ต้องมีข้อความ เป็นพินัยกรรมและลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม
2. ผู้ทำพินัยกรรมต้องผนึกพินัยกรรม แล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนึก
3. ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ผนึกนั้น ไปแสดงต่อนายอำเภอและพยานอย่างน้อย 2 คนและให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมดนั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้าพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมเขียนเองโดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ้งนามและภูมิลำเนาของผู้เขียนให้ทราบด้วย
4. เมื่อนายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรมมาแสดงไว้ในซองพับและประทับตราประจำตำแหน่ง แล้วนายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อบนซองนั้น

อนึ่ง หากบุคคลผู้เป็นทั้งใบ้และหูหนวก หรือผู้ที่พูดไม่ได้ มีความประสงค์จะทำพินัยกรรม เป็นเอกสารลับก็สามารถทำได้โดยให้ผู้นั้นเขียนด้วยตนเองบนของพินัยกรรมต่อหน้านายอำเภอ/ ผู้อำนวยการเขต และพยานอย่างน้อย 2 คน ว่าพินัยกรรมที่ผมนั้นเป็นของตนแทนการให้ถ้อยคำ

ถ้าผู้ทำพินัยกรรมแบบเอกสารลับประสงค์ขอรับไปทันที ก็ให้นายอำเภอมอบให้ไปได้ โดยให้ผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อรับในสมุดทะเบียน

5. พินัยกรรมทำด้วยวาจา

การทำพินัยกรรมด้วยวาจาเป็นกรณีเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งบุคคลใดไม่สามารถจะทำ พินัยกรรมตามแบบอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือสงคราม ซึ่งในพฤติการณ์เช่นนี้ ผู้ทำพินัยกรรมไม่อาจหาเครื่องมือเครื่องเขียนได้ทันท่วงที หรือกลัวจะ หาได้ก็ถึงตายเสียก่อน ผู้ทำพินัยกรรมสามารถทำพินัยกรรมด้วยวาจาได้ ดังนี้

1. ผู้ทำพินัยกรรมแสดงเจตนากำหนดข้อพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน ซึ่งอยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น
2. พยานทั้งหมดต้องไปแสดงตนต่อนายอำเภอโดยมิชักช้า และแจ้งให้นายอำเภอทราบถึงข้อความ เหล่านี้
 - ข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้สั่งไว้ด้วยวาจา
 - วัน เดือน ปี สถานที่ที่ทำพินัยกรรม
 - พฤติการณ์พิเศษที่ขัดขวางมิให้สามารถทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย
3. ให้นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขตจดข้อความที่พยานแจ้งไว้ และพยานทั้งหมดนั้นต้องลงลายมือชื่อ ถ่าลงลายมือชื่อไม่ได้จะลงลายพิมพ์นิ้วมือ โดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง 2 คนก็ได้

อนึ่ง ความสมบูรณ์แห่งพินัยกรรมนี้ย่อมสิ้นไปเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่เวลา ผู้ทำ พินัยกรรมกลับมาสู่ฐานะที่จะทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้

ข้อพึงระวัง

พินัยกรรมเป็นเอกสารที่มีความสำคัญ ดังนั้น ก่อนที่จะทำพินัยกรรมผู้ทำต้องพิจารณาไตร่ตรอง ให้รอบคอบเสียก่อนว่าเจตนาจะยกทรัพย์สินให้ใครเพราะการทำพินัยกรรมเป็นการกำหนดการยกทรัพย์สิน หรือความประสงค์ที่จะจัดการเรื่องบางเรื่องไว้ล่วงหน้าสำหรับการตายในอนาคตที่จะเกิดขึ้น ไม่จำเป็นต้อง ยกทรัพย์สินให้ทายาทตามกฎหมายของเราเท่านั้น หากพินัยกรรมได้ทำไปแล้วและถูกต้องก็ต้องบังคับตาม พินัยกรรม ทายาทอื่นจะมาอ้างขอแบ่งทรัพย์สินมรดกตามพินัยกรรมที่ท่ายกให้ผู้อื่นไปแล้วมิได้ เพราะ พินัยกรรมคือการแสดงเจตนาที่สำคัญของเจ้ามรดกที่กฎหมายยอมรับและบังคับให้

ผู้สูงอายุกับการทำพินัยกรรม (3)

พินัยกรรมแบบธรรมดา กับพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับนับว่าเป็นที่นิยมทำกันมาก ดังนั้น ในที่นี้จึงจะขอยกตัวอย่างการเขียนและวิธีการเขียนพินัยกรรมในทั้ง 2 แบบดังกล่าว

ตัวอย่าง พินัยกรรมแบบธรรมดา

พินัยกรรม

ทำที่บ้านเลขที่ 3 หมู่ 2 ต.กันตอ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

วันที่ 1 มกราคม 2550

ข้าพเจ้า นางไข่มุก วาจาดี อายุ 73 ปี อยู่บ้านเลขที่ 12 ม. 3 ต.ยายชา อ.สามพราน จ.นครปฐม ขอทำพินัยกรรมไว้ว่า เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรมไปแล้ว ทรัพย์สินของข้าพเจ้าให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1 ที่ดินโฉนดเลขที่ 123 เลขที่ดิน 456 ต.เขายายเที่ยง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา เนื้อที่ 10ไร่ พร้อมบ้านบนที่ดินให้ตกเป็นของนายประสงค์ สามารถ

ข้อที่ 2 ให้เงินสดในบัญชีที่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาปากช่อง ทั้งหมดให้ตกเป็นของนางดวงใจ ใจเพชร

ข้อที่ 3 ให้ทรัพย์สินอื่น ๆ นอกจากนี้ ให้ตกเป็นของ นางสาวรัศมี นาดิ แต่เพียงผู้เดียว

พินัยกรรมฉบับนี้ข้าพเจ้าและพยานได้อยู่พร้อมกัน ข้าพเจ้าได้ลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานสองคนพร้อมกันและพยานทั้งสองคนได้ลงลายมือชื่อต่อหน้าข้าพเจ้าโดยพร้อมเพรียงกัน ขณะทำพินัยกรรมนี้ข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ดี เพื่อเป็นหลักฐานจึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ ผู้ทำพินัยกรรม
(ไข่มุก วาจาดี)

ลงชื่อ พิมพ์หรือเขียน,พยาน
(สดศรี ดวงเลิศ)

ลงชื่อ พยาน
(ดวงฤดี มีชัย)

*แกงไต

รอยขีดที่ทำไว้เป็นเครื่องหมาย เช่น ลายมือหรือลงชื่อเป็นต้น, ในทางกฎหมายถ้าทำเครื่องหมายนี้ลงในเอกสารมีพยานลงลายมือชื่อ รับรอง ๒ คน หรือทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่เท่ากับลงลายมือชื่อ